

La memòria històrica del llop a la Selva

XAVIER PÉREZ GÓMEZ

Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners

L'HIVERN del 1999-2000 l'Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners va fer una enquesta sobre la memòria oral del llop a tots els pobles de la Selva, amb la finalitat de col·laborar en l'estudi que prepara, en l'àmbit de tot Catalunya, el senyor Albert Manent. L'enquesta en qüestió va ser adreçada als historiadors i estudiosos locals i, allà on no ens en constava cap, als ajuntaments. Pel que fa als resultats, hem de dir que queda ja molt poca memòria viva dels llops a la comarca de la Selva. És evident que aquest estudi s'hauria d'haver fet els anys 30 o 40 del segle XX, quan encara vivien persones grans que havien viscut els darrers moments de l'existència dels llops en aquestes contrades. Com a prova d'això que diem, tenim que en alguns pobles d'orografia molt muntanyosa i boscosa com Sant Hilari Sacalm, Osor o Santa Coloma de Farners, on el més normal hauria estat trobar tradicions orals o anècdotes sobre llops, cap dels historiadors locals ni estudiosos o excursionistes consultats no recorda res al respecte. No obstant això, hem aplegat un material força interessant al nostre entendre.

Cal recordar, abans de tot, que el llop va desaparèixer pràcticament de les Guàrdies, el Montseny i altres muntanyes de la Selva al final del segle XIX; per tant, és normal que en quedi poca memòria històrica en l'actualitat. Hi ha, però, qui situa la desaparició del llop d'aquesta comarca als anys 1910-1920: «El llop (*canis lupus*) va tenir a la Selva un dels darrers indrets on va sobreviure a Catalunya, i per això val la pena que l'esmentem: s'hi va extingir definitivament entre la primera i la segona dècada del segle XX».¹

1. Ramon FORTIÀ RIUS (coord.). *El medi natural a les comarques gironines. L'estat de la qüestió*, Girona, Diputació de Girona, 1993, p. 338.

La persecució del llop com a animal pernicios per als interessos ramaders de l'home és un fet ancestral, d'altra banda lògic per la contraposició d'interessos entre una espècie i l'altra. A això s'hi afegí, tot sovint, una vinculació d'aquest mamífer amb l'imaginari màgic i diabòlic, tal com ho prova el procés a l'anomenat bruixot de les Encies (la Garrotxa), un tal Pere Torrent, fet ocorregut el segle XVII. Aquest bruixot va declarar en el seu procés que el dimoni se li apareixia a vegades en forma de llop.² Amb aquestes connotacions tan negatives no ens ha d'estranyar la persecució ferotge que va patir aquest animal durant anys i anys. La utilització del verí anomenat estricnina va fer efectiva la fi del llop a Catalunya després de segles de lluita entre aquesta bèstia i l'home.

Passem seguidament a fer una relació de les notícies recollides sobre els llops a la Selva:

AMER

–*Fets o tradició oral.* A en Pere Ponsatí, la seva mare li explicava que els mossos de la Torre de Sant Miquel d'Amer sortien junt amb altres pagesos amb gossos per anar a caçar llops. En mataven algun, tot i que molts fugien, però, si més no, servia per espantar-los i privar-los d'atansar-se a les cases i als corrals. Els caçadors es dirigien en grups vers el cingle de Sant Roc, pertanyent al municipi de Sant Martí de Llémena, i se situaven en llocs estratègics, prop dels corriols, per vigilar el pas dels llops, les petjades dels quals els delataven. Quan aquests eren a tret, els caçadors tiraven a matar. En queia algun de mort o malferit, d'altres fugien espordits i tardaven temps a tornar.

–*Font:* Informació donada per Pere Ponsatí, de 92 anys, a Benet Valentí Guitart.

–*Topònims:* Vora del llop, prop de Cal Sastre (Sant Miquel d'Amer).

ARBÚCIES (Montseny)

–*Fets o tradició oral.* El Montseny va ser un dels darrers amagatalls del llop a les comarques gironines i barcelonines; les darreres notícies de la seva presència daten del 1890. La majoria d'informacions orals sobre llops recopilades pel Museu La Gabella d'Arbúcies fan referència, però, al sector osonenc i vallesà del Montseny, especialment als municipis de Viladrau, el Brull i Montseny (1), però no al sector selvatà.

Un completíssim estudi de Jaume Enric Zamora ens diu que el 1825 sota les Agudes del Montseny un pagès del poble d'Arbúcies anomenat Cortina va matar cinc llops petits i la lloba mare. Aquest autor va parlar amb un forestal d'Arbúcies, Emili Garolera, el qual li va comentar que havia sentit explicar al seu avi que els llops van desaparèixer vers el 1860. Zamora proporciona abundor de notícies referents als termes de Viladrau, Espinelves, el Brull, Taradell, Montseny, Sant Sadurní d'Osormort i Fogars de Montclús, però són poques les mencions a la part selvatana del Montseny (2).

2. NOLASC DEL MOLAR. *Procés d'un bruixot*, Olot, 1980, p. 54.

–*Fonts*: (1) MUSEU ETNOLÒGIC DEL MONTSENY LA GABELLA. «La caça amb llobateres al Montseny», informe enviat el febrer de 2000 a l'Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners. (2) Jaume Enric ZAMORA ESCALA, «Els últims llops del Montseny», *Monografies del Montseny*, 12 (Viladrau, Amics del Montseny, 1997), p. 31-63.

–*Topònims*: Font del Llops, el pla de Llops (JE.Zamora, *Ibid*, p.53).

L'ESPARRA (Riudarenes)

–*Fets i tradicions orals*. Dues persones comenten que els seus avis, Josep Formiga Mas i Pere Formiga Casellas, que van néixer als voltants de 1870, havien vist llops a l'Esparra quan eren petits i que aquests havien mort xais d'un ramat (1).

El 1817 l'Ajuntament de l'Esparra demanà permís a les autoritats per caçar llops, guilles i altres feres que atacaven el bestiar. Se'ls concedí permís per caçar animals quadrúpedes tret dels conills. El 1825 els llops i les guilles tornaven a fer maldats a l'Esparra i demanaren de nou autorització al governador per matar-ne. L'obtingueren, però sempre que anessin acompanyats d'un individu de l'Ajuntament (2).

–*Fonts*: (1) Informació donada per Josep Formiga Bosch, de Vidreres.
(2) Maruja ARNAU GUEROLA, *Els pobles gironins*, vol. II (=La Selva), 1983, p. 92.

FOGARS DE LA SELVA

–*Fets*. Miquel Barnola Capdevila va obrir una carnisseria a Hostalric cap a la fi del segle XIX. També era propietari d'un ramat que pastorava per la zona, sobretot entre Hostalric i Ramió, i sovint havia tingut problemes amb els llops.

Descendents de Can Toia de Ramió expliquen que per anar a Hostalric havien de vigilar els llops, ja que la zona era molt boscosa. Maria Serras i Toia, sempre que algú es quedava afònic preguntava si havia vist el llop. Es veu que era típic dir-ho quan algú quedava sense veu, referint-se a l'espant que es tenia si es veia un animal d'aquests.

–*Font:* Informacions donades per Miquel Barnola Calls i les germanes Gelpí Serras a Ramon Reyero Pla.

HOSTALRIC

–*Fets*. A darreries del segle XIX era perillós anar pels camins boscosos que anaven d'Hostalric a Ramió, a causa de la presència de llops en la zona.

–*Font:* Ramon Revero Pla.

LLORET DE MAR

–*Topònims*: Al sector de la Muntanya del Morro Fred, a sobre de Canyelles, existeix un turó anomenat el coll del Llop, on hi ha un jaciment arqueològic.

–Font: Joan LLINÀS i Jordi MERINO, *El patrimoni de la Selva*, 2, 1998, fitxa 302.

MACANET DE LA SELVA

—*Fets.* Al segle XVIII un home de Cal Gabrer, veïnat de Can Pujol, fou atacat per un llop molt gros. L'home es defensà amb les mans i finalment va mossegar el morro de la bèstia i li va fer sang; el llop caigué a terra moribund i asfixiat; diuen que l'home va morir al cap de poc, a conseqüència de l'ensurt que va tenir.

—*Font*: TALLER D'HISTÒRIA, *El nostre poble de pagès. Maçanet de la Selva*, Barcelona, Taller d'Història de Maçanet de la Selva, 1988, p. 352.

—*Topònims*: Font del Llop (parròquia de Martorell).

MASSANES

—*Fets i tradicions orals*. Segons un document datat el 1865, al terme de Massanes aquell any no s'havien vist els llops, però sí que havien estat observats 4 guilles, 150 fagines («*garduñas*», en castellà), 10 gats salvatges («*gatos monteses*») i 8 toixons. Del document s'extreu que les autoritats pagaven recompenses a aquells que matessin bèsties d'aquestes menes.

—*Font*: Fons municipal de Massanes, caixa 573, facilitat per Ramon Reyero.

RIELLS I VIABREA

—*Fets*. S'explica que en una ocasió els llops van perseguir un home que construïa un camí. Aquest per defensar-se es va haver d'enfilar en un arbre i es va passar tota la nit tirant-los llumins encesos per espantar-los, però fins que no es va fer clar no van marxar (1).

Diu la tradició que a un pastor de Sant Llop de nom Martí se li va aparèixer un llop de forma sobtada al sot del Botiró. Volgué cridar, però el llop deixa sense veu el qui vol atacar perquè no pugui demanar ajut. No lluny d'allí un vell de Cal Boc veié el pastor Martí gesticulant i saltant com si estigués boig. En apropar-se li va veure el llop i quedà també mut, cosa que demostra, segons que deien, que si el llop veu la seva víctima abans que aquesta se n'adoni li fa perdre la veu. Estaven tots dos perduts, però vet aquí que de sobte sonà la campana de Sant Llop i es trencà el conjur. El llop marxà pels camins del bosc i en Martí, el jai i el ramat retornaren a casa (2).

—*Font*: (1) Informació donada per l'Ajuntament. (2) J. COLLEL i C. ESCUDÉ. «El dir de la gent. Històries, contes i rondalles de la vall de Riells de Montseny». Riells i Viabrea: Ajuntament, 2000, p. 7172.

—*Topònims*: Antiga parròquia de Sant Llop de Viabrea, finca Fontdellops, masia Can Pere Llop, masia Can Llop, camí de Gratallops, serrat del Llop, torrent i serra de Sant Llop, el sot Llobater (Informació: Ajuntament de Riells i J.E.Zamora, op.cit, p. 54).

SANT DALMAI (Vilobí d'Onyar)

—*Topònims*: Al poble de Sant Dalmai, terme de Vilobí, hi ha les restes de la capella de Sant Llop.

—*Font*: Informació oferta per Dora Santamaria, de Vilobí d'Onyar.

SANT FELIU DE BUIXALLEU

—*Fets*. Pels volts de 1910, en Pep Burina, un veí de Massanes, es dedicava a tocar el tambor i el flabiol a les cases de pagès i a les festes petites. Un dia, baixant de Sant Feliu de Buxalleu, al lloc dit «les Alzines Balladores», l'envoltaren uns llops. Ell s'enfilà a un arbre i els llops també ho volien fer. Accidentament, en Pep va tocar una mica el tambor i els llops s'espantaren. Llavors va començar a tocar ben fort i aquestes bèsties van fugir corrents.

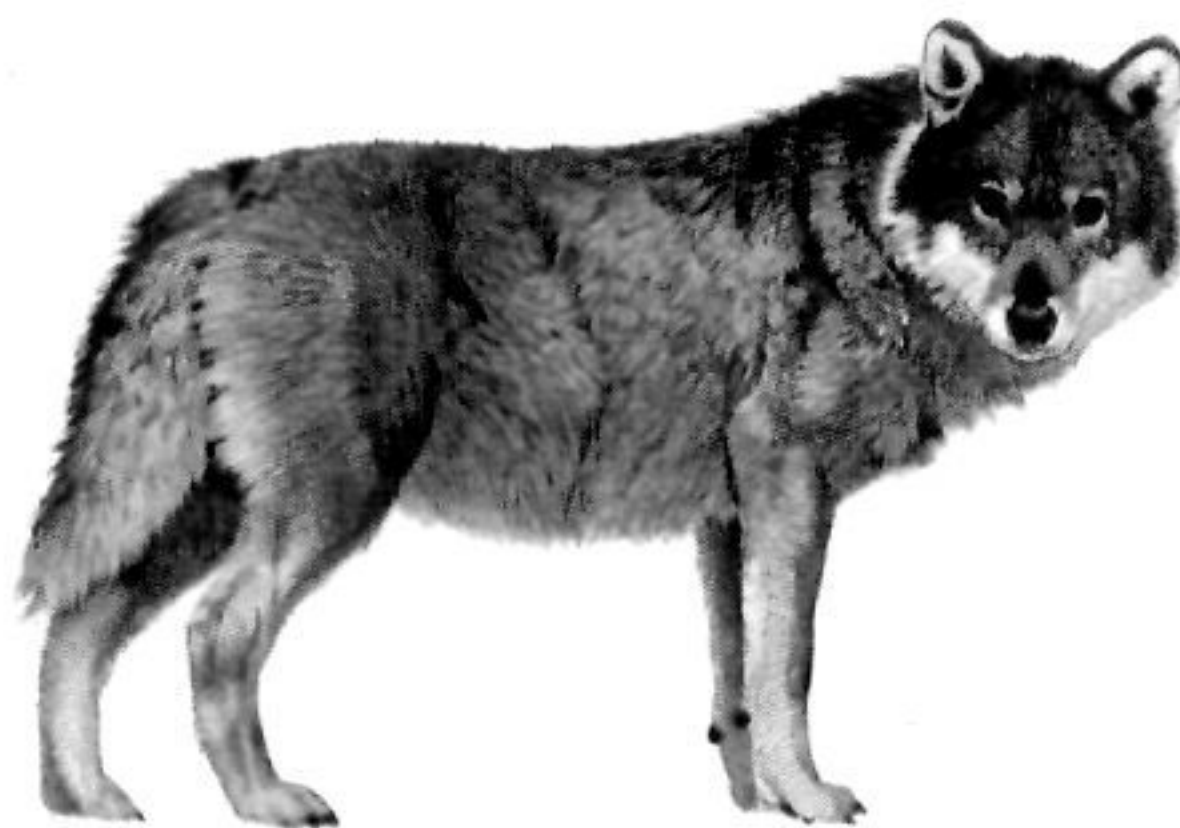

Informadors locals que van respondre l'enquesta

Ajuntament de Riells i Viabrea
Ajuntament de Susqueda
Josep Formiga Bosch (Vidreres L'Esparra)
Narcís Gascons Clarió (Vidreres)
Joan Llinàs Pol (Sils)
Museu Etnològic del Montseny (Arbúcies)
Emili Rams Riera (Anglès)
Ramon Reyero Pla (Hostalric)
Dora Santamaria Colomer (Vilobí d'Onyar)
Taller d'Història de Maçanet de la Selva
Benet Valentí Guitart (Bonmatí)
Mario Zucchitello (Tossa de Mar)

Bibliografia consultada

Maruja ARNAU GUEROLA. *Els pobles gironins*, vol. II (=La Selva), Girona, Aubert, 1983.
Ramon FORTIÀ RIUS (coord.). *El medi natural a les comarques gironines. L'estat de la qüestió*, Girona, Diputació de Girona, 1993.
Nolasc DEL MOLAR. *Procés d'un bruixot*, Olot, 1980.
Enric ZAMORA ESCALA. «Els últims llops del Montseny», *Monografies del Montseny*, 12 (Viladrau, Amics del Montseny, 1997).
Quadern de Sils, 34 (desembre 1999), p.13.

Els últims llops van desaparèixer de la Selva poc després del 1910.

Llocs de la Selva on la tradició oral esmenta fets relacionats amb els llops

1. Torre de Sant Miquel (Amer)	6. Boscos del Montseny (Arbúcies)
2. Boscos de Susqueda (Susqueda)	7. Sot del Botiró (Riells i Viabrea)
3. Sant Martí Sapresa (Brunyola)	8. Boscos de Sant Feliu de Buixalleu
4. Sant Pere Cercada (Santa Coloma de Farners)	9. Ramió (Fogars de la Selva)
5. L'Esparra (Riudarenes)	10. Cal Cabrer (Maçanet de la Selva)
	11. Petja del llop (Sils)